

TIEDONHANKINNAN ABC

- OUTI –kirjastojen lukiolaisten tiedonhankinnan opetusmateriaali

Osio 1: Tiedonhankinta.....	2
Osio 2: YKL ja asiasanoitus.....	7
Osio 3: Kirjaston tietokanta.....	8
Osio 4. Internetin tiedonhakupalvelut.....	12
Osio 5. tiedonlähteiden arviointi, tekijänoikeus ja lähteisiin viittaaminen.....	13
.....	18
Linkkilista.....	19

Osio 1: Tiedonhankinta

Esimerkkiharjoitus Big 6 -tiedonhankintamallista

Sinun tulee tehdä 10-15 minuutin esitelmä Valitsemastasi bändistä tai laulajasta. Tee tiedon hakusuunnitelma perustuen BIG6-ohjelmaan.

1. Tehtävän määrittely

1.1 Mistä aiheesta tarvitset tietoa

Eli mitä opettajasi haluaa sinun tekevän. Varmista, että ymmärrät tehtävänannon, kysy opettajaltasi epäselvistä asioista.

→ Teet lyhyen esitelmän Nightwish -bändistä: historiasta, jäsenistä ja nykypäivästä

1.2 Mitä tietoa tarvitset, mitkä ovat pääkysymykset joihin haluat vastaukset

- Ketä bändiin kuului?
- Milloin perustettiin?
- Bändin perustaja/perustajat?
- Mitä tyylisuuntaa bändi edustaa?
- Lyhyt kuvaus jäsenistä
- Bändin suurimmat roolimallit/vaikutteet?
- Mitä levyjä bändi on julkaissut?
- Merkitys suomen musiikkipiireissä

2. Tiedonhakustrategia

2.1 Mieti kaikki mahdolliset tiedonlähteet

Eli toisin sanoen listaa kaikki mahdolliset tiedonlähteet, joista voisi olla apua kysymyksiin, joita edellisessä vaiheessa heräsi.

- kirjasto,
- tietosanakirjat,
- asiantuntijat,
- vapaa haku netin asiahakemistoista, Googlesta yms.
- Kysy myös, onko kirjastollasi käytettävissä jotain maksullista elektronista aineistoa (Arto tai Aleksi jne.).

2.2 Valitse parhaat lähteet

Tutki laatimaasi listaa. Mitkä lähteistä ovat suhteellisen vaivattomasti saatavilla ja sinulle helppokäyttöisiä. Jos et tiedä, kysy opettajalta, kirjastonhoitajalta tai henkilöltä, jolla saattaisi olla tietoa asiasta

→ Tässä tapauksessa lähteesi ovat:

- Elämäkerta
- Artikkelit
- Bändin kotisivu
- Musiikkisivustot
- Outi-kirjastojen linkkisivu

3. Tiedon paikantaminen

3.1 Etsi tiedonlähteet

Selvitä, mistä saat haluamasi lähteet. Jokaisen lähteen viereen kirjoita sen sijainti. Jos netissä, nettisivu. Jos jo valmiiksi opettajan/kirjastonhoitajan valmis lista, käytä sitä. Jos lähteesi on henkilö, mieti miten saat häneen yhteyden parhaiten. Seuraavaksi sinun täytyy päästä lähteiden äärelle.

→ Käytät lähteinäsi

- Lähikirjastosi (jokin Outi-kirjastoista esim. Haukiputaan pääkirjasto)
- Outi –kokoelmätietokanta <http://outikirjastot.fi/Outi?formid=form2>
- Aleksi –artikkelitietokanta (löytyy Outi -kirjastojen verkkosivujen linkeistä)
<http://www.btj.se/prodinfo/databas/aleksi/appl/start2f.html>
- Makupalat –aihehakemisto www.makupalat.fi

3.2 Etsi tieto lähteestä

Kun tarvitsemasi lähteet ovat selvillä, mieti keinoja kuinka saat sen tiedon, jota tarvitset.

Tee lista sanoista, jotka auttavat sinua löytämään tiedon käyttämistäsi lähteistä. Näitä sanoja kutsutaan asiasanoiksi (lueteltu YSA –asiasanastossa, verkkoversio VESA). Seuraavaksi mieti, mitkä tiedonlähteet sopivat hakuehtoihisi.

→Asiasanoja:

- yhtyeet
- Nightwish
- rock / heavy rock
- historia
- henkilöhistoria : muusikot
- diskografiat

- heavy rock : Suomi : 1990-luku : 2000-2009

Kirjat ja tietosanakirjat: Miten täsmäävät keksimiisi asiasanoihin. Löydätkö uusia asiasanoja (esim. sisällysluettelo hyvä apu)?

→ Outi –kokoelmatietokannasta löydät saat selville, että bändistä on tehty kirja

Haku lomakkeesta: Asiasana: Nightwish

Rajaukset: -Aineistolajit -kohta: ruksi ”kirja” –ruutuun

- Kielet –kohtaan: ruksi ”suomi” -ruutuun

-> Tuloksena kirja Nightwish, tekijä Mape Ollila

Verkkolähteet, joita kirjastosi tilaa. Hakukenttään aiheesi ja asiasanoja. Kokeile erikseen, yhdessä, käytä Boolean logiikkaa. Kysy apua kirjastonhoitajalta, jos sitä tarvitset.

→ ALEKSI –artikkelitietokanta

Haku: 1. Asiasana: Nightwish

2. Asiasanaksi: yhtyeet

Haku kohdistetaan kaikkiin artikkeleihin

-> 24 artikkelia

→ Koska artikkeleista viitteet (ei kokotekstiversioita), haet hyviä artikkeleita sisältäviä lehtiä kirjastosta Outi –kokoelmatietokannan kautta!

Internet-haku käyttäen aihehakemistoja. Aiheen ja asiasanojen avulla sopivan informaation etsiminen

→Tässä tapauksessa apua löytyy varmasti musiikkiasiahakemistoista, joita löytyy

www.makupalat.fi :n kautta.

▪ Kotisivu löytyy: **Kategoriapolku**

Taiteet > Musiikki >Kevyt musiikki - artistit ja bändit > Valikoima suomalaisten artistien ja yhtyeiden sivuja > N – P -> Nightwish

(löytyy myös kirjoittamalla Nightwish vapaahakukenttään)

▪ Artikkeleita löytyy *Kategoriapolkulla*:

Taiteet > Musiikki > Musiikkilehtiä. Uutisia > Suomalaisia musiikkilehtiä

mm. Imperiumi.net <http://www.imperiumi.net/>

- Suomalaisen metallimedian mahti - Uutisia, keikkalistoja, haastatteluja, levy- ja demoarvioita, kolumneja, keskustelua...

Inferno <http://www.inferno.fi/>

- Raskaan musiikin äänikanava

Miasma Magazine <http://www.miasma-mag.net/>

- Suomen tylyin metallimusiikkilehti

4. Käytä tietoa

4.1 Selaa tai silmäile teksti läpi

Lue/tarkkaile lähdettä. Jos siinä on jotain epäselvää, pyydä apua (opettaja, informaattikko, vanhemmat). Koko lähdettä ei yleensä tarvitse käyttää, vain osia siitä. Sisällysluettelon avulla löydät parhaiten ne asiat mitkä sopivat aiheeseesi parhaiten.

4.2 Kerää tarvitsemasi tieto tekstistä

Tee muistiinpanoja, miellekarttoja, käsitekarttoja. Tiivistä, sano omin sanoin. Muista lähdeviittaukset!

5. Synteesi eli raportti

5.1 Järjestä eri lähteistä koottu tieto

Mieti miten ja missä järjestyksessä esität muistiinpanosi ja ajatukset joita sait. Kirjoita luonnostelma.

5.2 Esitä työn tulokset

Tarkista että olet noudattanut opettajasi ohjeita.

Tuo esille omia ajatuksiasi, joita heräsi tutustuessasi kirjoista, internetistä ja muista lähteistä keräämääsi tietoon.

Kirjoita kirjoitelma/muu vastaava suullisen esityksesi tueksi. Käytä esim. Power Pointia apunasi, jos se on mahdollista.

Muista mainita käyttämäsi lähteet!

6. Arviointi

6.1 Arvioi työn tuotosta

Ennen työsi palauttamista, mieli saavutitko tavoitteet joita sinä/opettajasi sinulle antoi.

Teitkö kaiken, mitä työn tekoon vaadittiin?

Muistitko viitata lähteisiin oikein, vastasiko esityksesi /kirjoitelmasi opettajan tehtävänantoa.

Onko työsi selkeä?

Onko työsi yksityiskohdat kunnossa(otsikot, päivämäärät yms.)?

Onko työsi mallikelpoinen, ts. oletko siihen tyytyväinen siinä määrin että antaisit kenen tahansa tutustua siihen?

6.2 Arvioi työprosessia

Mieti, miten toimit työsi eri vaiheissa

Mitä sellaista opit, josta on hyötyä tulevaisuudessa?

Kuinka voit hyödyntää oppimiasi tiedonhakutaitoja myöhemmin?

Missä onnistuit?

Mitä tekisit toisin seuraavalla kerralla?

Mitkä tiedonlähteet osoittautuivat hyödyllisiksi?

Oliko joitain tiedonlähteitä joita olisit tarvinnut, muttet saanut. Mainitse asiasta opettajallesi/kirjaston henkilöstölle.

Tiedonhaku

Nopea tiedonhaku eli pikahaku: etsit yleistietoa, yksittäistä teosta tai faktaa tai uutta tietoa.

- Haetaan tietoa yhdellä sanalla (avain-/asiasana) tai sanan osalla (katkaisu).

Järjestelmällinen haku (systemaattinen tiedonhaku): tutustutaan aiheeseen, mietitään ja valitaan hakusanat sekä muodostetaan hakulausekkeet.

- Useampi hakusana, Boolean operaattorit JA, TAI, EI

Boolean logiikka

➤ JA -operaattori

Hakusanoja voi yhdistää ja siten tarkentaa JA –operaattoreilla (AND). Tätä operaattoria käytetään kun haetaan kahdella tai useammalla eri termillä ja niiden tulee esiintyvän samassa viitteessä. esim. *lemmikkieläimet JA koira* hakulauseella saadaan tulokseksi dokumentteja joissa on molemmat hakusanat, ei siis vain toista. (Käyttö riippuu hakuohjelmasta)

➤ TAI -operaattori

Hakua laajennetaan TAI -operaattorilla (OR). TAI yhdistää ne dokumentit, joissa esiintyy jokin hakusanoista, eli hakee ne dokumentit, joiden asiansanoina on jompikumpi hakusanoista (sanat voivat olla esim. synonyymeilla tai läheisesti toisiinsa liittyvillä termejä). esim. *kasvihuoneilmiö TAI ilmastonmuutokset*

➤ EI -operaattori

EI –operaattorilla (NOT) suljetaan tiettyjä hakusanoja sisältäviä dokumentteja hakutuloksen ulkopuolelle eli se karsii hakutulosta. EI karsii pois KAIKKI rajatun sanan sisältämät viitteet, siis myöskin ne, jotka sisältävät molemmat termit. Esimerkiksi haluat tietoa lemmikeistä, mutta et kissoista: *lemmikkieläimet EI kissa*.

Operaattorien voimakkuusjärjestys on EI, JA, TAI. Sulkujen sisällä oleva hakulause toteutetaan ensin.

Esimerkki 1: Olet kiinnostunut kilpikonnista lemmikkieläiminä, tiedät kaksi lajia maakilpikonna ja punakorvakilpikonna. Hakulause: lemmikkieläimet JA (maakilpikonna TAI punakorvakilpikonna)

Osio 2: YKL ja asiasanoitus

- Kirjastojen aineisto on sijoitettu aiheenmukaisiin luokkiin

Esimerkki 1: YKL –luokan hierarkkinen rakenne

8 KAUNOKIRJALLISUUS. KIRJALLISUUSTIEDE. KIELITIEDE

(Huom! vertaa ”vanha” luokitus: 84.- / 85.-)

80 KAUNOKIRJALLISET SEKÄ SISÄLTÖISET TEOKSET

81 KANSANRUNOUS

82 RUNOT

83 NÄYTELMÄT

84 KERTOMAKIRJALLISUUS

84.2 Suomenkielinen kertomakirjallisuus

84.23 Vironkielinen kertomakirjallisuus

84.5 Englannin kielinen kertomakirjallisuus

85 SADUT. KUVAKIRJAT. SARJAKUVAT

YKL –luokitus näkyy konkreettisesti kirjastojen hyllyluokituksessa eli miten kirjat on sijoitettu hyllyihin. Käytännössä kuitenkin kirjoja on jaoteltu eri hyllyihin myös muilla periaatteilla kuten genren eli kirjallisuuden lajin mukaan (esim. fantasiakirjat ovat yleensä omassa hyllyssä).

Kuitenkaan vähän teoksia sisältäviä alaluokkia ei käytetä vaan ne on sijoitettu edelliseen, suurempaan luokkaan. Eli numeroita voi joutua ikään kuin vähentämään oikealta, jotta löytäisi oikean hyllyn.

Esimerkki 2: Roolipelikirjat kuuluvat YKL –luokkaan 79.813 (Seurapelit. Seikkailupelit. Roolipelit), mutta useimmissa kirjastoissa hyllyluokka on luultavasti 79.81 (Pelit) tai 79.8 (Pelit. Leikit. Keräily).

Asiasanat:

- Asiasanat luonnollisesta kielestä poimittuja sanoja, jotka on valittu kuvamaan tiettyä käsitettä. YSA on asiasanasto, jossa on eri aiheiden sovitut asiasanat. Verkko-versio VESA löytyy OUTI kirjastojen sivuilta, linkit –kohdasta. Linkki löytyy suoraan myös Outi-tietokannan ”Haku” -sivun alareunasta.
- Avainsana: asiaa kuvailevia sanoja ≠ Asiasana: etukäteen sovittu asiaa kuvaava sana.
 - Esimerkiksi kaikkien tuntemaa käsitettä, jota kutsutaan sanoilla **limukka, limsa, limonadi, limppari**, on valittu kuvaamaan termi eli asiasana **virvoitusjuomat**.

Osio 3: Kirjaston tietokanta

Lähes jokaisella kirjastolla on omat tietokantansa netissä, jotka sisältävät tiedon kunkin kirjaston omasta kokoelmasta.

Kirjaston kokoelmaluettelo on hyvä käyttää koska:

- Saat selville onko kirja paikalla
- Mistä kirjastosta teos löytyy
- lainassa olevan eräpäivän
- Mikä on kirjan luokka, mistä hyllystä löydät kirjan
- Minkä tyyppinen aineisto on kyseessä

Kirjastotietokannasta saa selville mm.

- kirjan tekijän nimen
- teoksen nimen
- kirjaa kuvailevat asiasanat
- kirjan ilmestymisvuoden
- monesko painos on kyseessä
- kustantajan.

Kirja tekijä, teoksen nimi, asiasanat ovat linkkimuodossa -> löydät linkkiä klikkaamalla esim. kirjailijan muita teoksia.

Outi kirjastojen verkkosivujen sisältö:

- Historiaa
- Ajankohtaista
- Lukuvinkkejä
- Linkkejä

Outi kirjastojen –kokoelmatietokanta (<http://outikirjastot.fi/Outi?formid=form2>)

Sivulle aukeaa suoraan hakulomake ja sivun vasemman reunan palkista voit valita eri toimintoja mm. omat lainat (tarvitset salasanan)

Hakea voi:

- Tekijän,
- nimekkeen/teoksen nimen mukaan,
- asiasanalla,
- luokan,
- kustantajan,
- osan numeron,
- painoksen tai
- ISBN/ISSN –numeron mukaan.

Tekijää voi hakea useammalla eri tavalla:

- sukunimellä esim. rice
- sukunimellä ja etunimellä
 - rice, anne
 - rice anne
 - anne rice

Hakulomakkeessa on valmiiksi vaihtoehtoina Boolean operaattorit JA, TAI, EI, joilla voi laajentaa tai tarkentaa hakuja. Voit myös tehdä lisärajoituksia kohdistamalla haku suomenkielisiin kirjoihin, tieto tai kaunokirjallisuuteen sekä myös tiettyyn vuoteen /tiettyihin vuosiin. Lisäksi voit valita haetko

tietyistä kirjastoista laittamalla rastin kirjastojen kohdalle. Hakusanaa ei tarvitse kirjoittaa kokonaan eikä sanankatkaisumerkkejä käytetä. Esimerkiksi hakusanalla *koulu* (teoksen nimi) saat hakutulokseksi kaikki koulu-alkuiset teokset, kuten mm. koulukirja, koululuokka, koulupäivä.

Esimerkki 1: Haluat löytää Neil Gaimanin teoksia, sinua kiinnostaa erityisesti Gaimanin sandman-sarjakuvat.

Pelkällä tekijän nimellä haettuna tuloksena on 28 teosta. Hakua saa rajattua kirjoittamalla tekijän lisäksi nimeke kohtaan sandman, hakutulos 15 teosta. Vaihtoehtona on käyttää tekijän nimen lisäksi sarjakuvat -asiasanaa, jolloin mukaan tulee Sandman –sarjasta tutun hahmon kuoleman (Death) spin off –sarjakuva: Death : the time of your life.

Hakua voi tarkentaa laittamalla ruksi kohtaan Teoslajit: kirjat sekä mahdollisesti myös kielellä (suomenkielisiä teoksia on yhteensä 5)
Laittamalla aikarajauksen 2000-2007 -> Yksi teos.

Hakutuloluettelossa kerrotaan teosten nimet, saatavuus yms.:

Löytyneet teokset (yhteensä 16)

[Vain hyllyssä olevat](#) | [Luettelomuoto](#) | [Jatkohaku](#) | Järjestys

Edellinen ([1](#) [2](#)) [Seuraava](#) Näytä sivulla [10](#) [20](#) [30](#) [40](#) [50](#) riviä.

Teokset 1 - 10	Saatavuus URL	Vuosi Osa	Kieli Aineistolaji
Gaiman, Neil Sandman : ikuiset yöt	Tarkista kirjasto	2006	suomi Kirja

"Vain hyllyssä olevat" -kohtaa klikkaamalla, voit jättää luettelosta suoraan pois lainassa olevat. Sininen väri kertoo kyseessä olevan linkin. Kun saatavuus kohdassa lukee "tarkista kirjasto", niin tiedät että teos on jossakin Outi-kirjastoissa paikalla (linkki vie luetteloon näistä kirjastoista). Tässä tapauksessa teos löytyy Kempeleen kirjastosta. Lainassa olevan teoksen voi varata, mutta tarvitsen tunnuksen. Myös hyllyssä olevan teoksen voi varata. On muistettava, että jos varaa itse Kempeleen kappaleen, se on myös haettava Kempeleestä. Kannattaa siis pyytää henkilökuntaa tilaamaan aineiston, jolloin sen saa mihin 'Outi-kuntaan' tahansa.

Kirjasto (linkki toimipisteisiin)	Saatavuus	Sijainti	Varausjono	Varaaminen
Kempele	1 hyllyssä	85.32 GAI	-	Varaa

Klikkaamalla teoksen nimeä, avautuu luettelokortti eli teostiedot:

<i>AINEISTOLAJI</i>	Kirja	<i>ID</i> 231740
<i>HYLLYPAIKKA</i>	Luokka 85.32 GAI	
<i>PÄÄTEKIJÄ</i>	GAIMAN, Neil	
<i>NIMEKE</i>	Sandman : ikuiset yöt / [Neil Gaiman] ; [kuvittaneet: Frank Quitely ... et al.] ; [suomennos: Petri Silas]	
<i>MUUT TEKIJÄT</i>	Quitely, Frank Silas, Petri	
<i>JULKAISUKIELI</i>	suomi	
<i>JULKAISUTIEDOT</i>	Tampere : Egmont, 2006	
<i>ULKOASU</i>	150, [10] s. : kuv. ; 28 cm	
<i>ISBN/HINTA</i>	952-469-569-3 (sid.) : 27,90 EUR	
<i>ALKUTEOS</i>	The Sandman : endless nights	
<i>LISÄKIRJAUKSET</i>	Ikuiset yöt	
<i>ASIASANAT</i>	sarjakuvat : fantasiakirjallisuus kauhusarjakuvat mytologia unet painajaiset yliluonnolliset olennot	
<i>KOHDEHENKILÖ</i>	Sandman , fikt. Morpheus , fikt. Ikuiset , perhe, fikt.	
<i>UDK-LUOKAT</i>	741.5	

Luokka 85.32 on suomenkielisten sarjakuvien YKL-luokka. Voit jatkaa hakua esim. klikkaamalla jotain asiasanaa -> saat luettelon tällä asiasanalla kuvailluista teoksista

Esimerkki 2: Hakeminen luokan mukaan

Luokkahakua voi käyttää, jos esimerkiksi haluat löytää samaan luokkaan kuuluvia teoksia. [Verkko-YKL:stä](#) voit tarkistaa, mihin luokkaan tietyn aihealueen teos kuuluu.

Olet lainannut Ilmari Pielan teoksen Ultima Thule : roolipeli muinaisessa Pohjolassa ja haluat löytää muita roolipelikirjoja. Tiedät teoksen luokan olevan 79.813.

Haetaan

ja tai ei

ja

Tuloksena on tähän luokkaan kuuluvia kirjoja, lehtiä sekä romppuja. Hakua voi rajoittaa samalla tavoin kuten esimerkissä 1.

Arto ja Aleks

Arto ja Aleks ovat artikkeliviitetietokantoja, jotka ovat käytettävissä ilmaiseksi joissakin yleisissä kirjastoissa.

Viitetietokannat:

Tietokantoja, joka ei sisällä varsinaisia dokumentteja (artikkeleita, kirjoja yms.) vaan viitteitä niihin. Viitteissä on ainakin ns. bibliografiset tiedot, kuten tekijä, nimeke, julkaisun nimi ja julkaisu vuosi sekä sisällön kuvailutermejä sisältävä asiasanakenttä ja myös dokumentin sisältöä kuvaava tiivistelmä.

Näistä ARTO on painottunut tieteellisiin artikkeleihin ja Aleksista puolestaan ns. yleistajuisiin eli ei-akateemisiin artikkeleihin. Artikkeliviitetietokannat helpottavat tiedonhakuja: on nopeampaa etsiä sopivia artikkeleita viitetietokannasta kuin selailemalla kirjastosta lehtiä. Hakusanalla saat listan artikkeleista, jonka yhteydessä näet nimen lisäksi missä lehdessä artikkeli on ilmestynyt ja kyseisen lehden numeron. Molemmissa käytetään yleistä asiasanastoa, hakuohjelmat eroavat toisistaan jonkin verran.

Esimerkiksi: Aleksin yksinkertainen hakulomake on tarkoitettu vapaatekstihakuun. Monipuolinen hakulomake mahdollistaa haun mm. tekijän, nimekkeen ja asiasanan mukaan. Palvelun sivuilta löytyy selkeä ohje tiedonhakuun. Katkaisumerkki on tähti (*), esimerkiksi elokuva* -hakusana kattaa kaikki elokuva –alkuiset sanoja sisältävät viitteet ja esimerkiksi **kauppa* poimii muodot vientikauppa, kirjakauppa, ruokakauppa... (Arton sanankatkaisumerkki on ”?”)

Lisää ARTO <https://arto.linneanet.fi>
 ALEKSI <http://www.btj.se/prodinfo/databas/aleksi/appl/start2f.html>

Pohjanportin kautta haun Aleksiin ja Artoon voi tehdä samalla kertaa, jolloin heti näkee päällekkäiset viitteet, eli viitteet jotka löytyvät molemmista.

Osio 4. Internetin tiedonhakupalvelut

Hakutavat

Internet-tiedonhaussa pätevät tietokantahaun yleiset periaatteet.

- Kysymyksen aihealueen laajuuden arviointi sekä tulosten kattavuuden ja syvyyden tarve.
- Haun keskeisten käsitteiden määrittäminen (Mitä, kuka, missä, miksi, miten?)
- Sopivien hakusanojen valinta. Hakusana on yleisnimitys sekä avainsanoille että asiasanoille.
- Niiden rinnakkaistermien määrittäminen ja sanojen kirjoitusmuodon oikeellisuus.
- Hakuohjelman ohjeisiin perehtyminen.
- Tarvittaessa useiden eri hakutapojen käyttö.

Aihehakemistot

(jonkin tahon/henkilön luoma ja ylläpitämä aiheenmukainen lista erilaisista internet-lähteistä.)

Makupalat: www.makupalat.fi

Makupalat on Hämeenlinnan kaupunginkirjaston ylläpitämä kattava aihehakemisto. Se on hyvä tiedonhaun aloituspaikka kun et oikein tiedä mitä haet. Kirjastoammattilaisten tekemänä, se on luotettava hakemisto ja suhteellisen ajantasainen. Hakemistossa on tällä hetkellä noin 36 000 valikoitua ja suurelta osin myös kuvailtua linkkiä. Hakemisto on jaettu seitsemään eri aihealueeseen, joiden sisällä on alakategorioita. Osiot ovat: Yhteiskunta, Taiteet, Viestintä, Tekniikka, Ympäristö, Vapaa-aika ja Koti. Lisäksi eri tieteenaloja on listattu erikseen. Klikkaamalla jonkin aihealueen alakategoriaa, avautuu uusi ikkuna, jonka vasemmalle puolelle on listattu linkit. Oikealla on luettelo muista alakategorioista. Makupaloissa toimii myös sanahaku ja aihehakemisto.

Uudet linkit –valikon kautta pääset tarkastelemaan uusimpia lisäyksiä linkkilistaan.

Portaalit (Verkkopalvelu, joka omien toimintojensa lisäksi tarjoaa pääsyn muihin palveluihin)

Kirjastot.fi www.kirjastot.fi

Kirjastot.fi on kaikille verkkokäyttäjille avoin tiedonhaun ja kirjastopalveluiden kokonaisuus. Palvelu koostuu kanavista, jotka tarjoavat väylän kirjastopalveluihin, tiedonhakuun, kirjallisuuteen, musiikkiin ja lasten aineistoon. Kanavien sisällön pääpaino on kirjastojen aineistojen ja osaamisen esiintuomisessa. Portaalissa on kysy kirjastonhoitajalta –palvelu, jonka kautta voi kysyä mieltä askarruttavista asioista, kuten mitä jokin nimi tarkoittaa tai jonkin teoksen kirjailijaa (Arkistosta löytyy annettuja vastauksia ja kysytyjä asioita). Tiedonhaun opetusmateriaalia löytyy verkkotiedonhaun perusteita –linkin kautta.

Sivustolta löytyy kaksi hakupalvelua: **Frank –monihaku ja Tiedonhaun portti.**

- *Frank-monihaku* <http://monihaku.kirjastot.fi/> voi hakea samanaikaisesti usean suomalaisen kirjaston aineistotietokannoista. Sitä kautta saa selville, mistä kirjastoista haluttu aineisto on saatavilla tai varattavissa.

- *Tiedonhaun portti* <http://tiedonhaunportti.kirjastot.fi/> on opastava, sanastopohjainen hakupalvelu, jolla voi hakea kaikenlaista tietoa asiasanoilla ja aiheyhmillä sekä henkilön ja aineiston nimellä.

Virtuaalikirjastot (elektronisessa muodossa eli internetissä oleva kirjasto)

Tieteen linkkitalo www.linkkitalo.fi

Suomen tieteellisten kirjastojen ylläpitämään Tieteen linkkitaloon on kuvattu internetissä olevia erilaisia dokumentteja ja julkaisuja, organisaatioiden kotisivuja jne. Aineisto on valittu suomalaisen tiedeyhteisön tarpeita ajatellen ja erityisten valintakriteerien perusteella.

Osio 5. tiedonlähteiden arviointi, tekijänoikeus ja lähteisiin viittaaminen

Tiedonlähteet

Tiedonlähde on dokumentti, voi olla painettu (mm. kirjat, lehdet) tai elektroninen (www-sivu, television uutislähetys...). Tiedonlähde voi olla myös henkilö kuten opettaja, kirjastohoitaja.

Dokumenttien, etenkin verkkodokumenttien, yleiset arviointikriteerit:

❖ Luotettavuus

Onko tieto luotettavaa? Sivun tekijä(t) on tiedossa ja aineisto on jollakin tavalla arvioitu ja tarkastettu, lähteet on merkitty jne..

❖ Tekijyys

Mikä on tekijän/kirjoittajan asiantuntemus? Kuinka tunnettu ja arvostettu julkaisija on?

❖ Puolueettomuus

Onko esitetty tieto puolueetonta, vääristelemätöntä (faktoja vai mielipiteitä)? Yritetäänkö vaikuttaa lukijan mielipiteisiin?

❖ Ajantasaisuus

Onko sisältö ajantasaista, päivitetäänkö lähdeä? Onko julkaisuaika ilmoitettu ja helposti löydettävissä? Huomioi, että päivämäärällä voi olla useita eri merkityksiä: luontiaika, verkkojulkaisuaika tai viimeisimmän muutoksen ajankohta.

❖ Julkaisun kate

Mitä julkaisussa käsitellään ja kuinka syvällistä aiheen tarkastelu on (aiheen eri näkökulmien huomiointi, yksityiskohtaisuus, rajoitukset)? Onko sisällys- ja lähdeluetteloja, hakemistoja linkeistä ja muusta aineistosta? Onko palvelun sisäistä hakemistoa (sitemap)? Julkaisun kattavuutta voi olla vaikea arvioida.

❖ Julkaisun muoto ja tekninen toimivuus

Millaisia navigointimahdollisuuksia ja rakenteita palvelussa on? Onko hakemistoja, sisällysluetteloita, sanahakumahdollisuuksia? Onko julkaisusta erikseen tulostettavia ja omalle koneelle tallennettavia versioita? Onko ohjeita, opasteita, taustatietoja? Onko palvelusta mahdollista saada tietoa joltakin henkilöltä (sähköpostiosoitteet, puhelinnumerot)?

Tekijänoikeus

Teoksia ovat muun muassa tekstit, piirroksset, valokuvat, sävellykset, elokuvat ja tietokoneohjelmat. Tekijältä on kysyttävä lupa tai ainakin mainittava käytettäessä aineistoa. Sama koskee myös verkkosivuja sekä internetissä olevia kuvia.

Tekijänoikeudesta lisää: www.kopiraitti.fi

Lähteisiin viittaaminen

Lähdeviittausten tarkoituksena on ilmoittaa lukijalle, kenen tekstiin tai ajatuksiin viitataan ja antaa lukijalle mahdollisuus tarkistaa viitteiden ja lähteiden oikeellisuus. Tavat vaihtelevat oppilaitosten ja kurssien/opettajien mukaan, pelkästään lähteen mainitseminen voi riittää.

Harjoituksia

Tiedonhaku tietokannoista

Kirjaston tietokannat

Outi kokoelmatietokanta

1. Mistä Outi -kirjastosta löydät Ada –sarjakuvan?

2. Etsi suomenkielisiä John Lennon elämäkertoja. Montako löysit? (Kohdehenkilön nimi asiasanaksi muodossa sukunimi, etunimi)

2.1 Mikä on uusin Lennon elämänkerta (nimi & vuosi)?

2.2 Missä kirjastoissa se on?

2.3 Mikä hylly? (luokka)

3. Haluat löytää suomenkielisiä 2000-luvulla ilmestyneitä matkaoppaita Kiinasta (vihje: käytä kahta asiasanaa)

4. Mistä löydät Red Hot Chili Peppers –bändin uusimman levyn nuottijulkaisun? (nimi, hyllyluokka ja kirjasto)

5. Etsi kauhuelokuvia. Montako löydät?

5.1 Rajaa haku koskemaan tieteiselokuvia (hae kahdella asiasanalla). Montako löysit?

5.2 Kohdista haku vain paikalla oleviin. Mitkä löysit? (kirjoita ylös hakupäivä ja teokset)

6. Minkä niminen on julkaisu Radioheadin live-esiintymisestä?

7. Mitkä kolme tieteis- ja fantasiakirjallisuuslehteä löydät tietokannasta? (Vihje: aineistolajit: aikakauslehdet)

8. Montako liikuntaan keskittyvää lehteä löydät? Kirjoita ylös käyttämäsi hakusanat ja rajaukset.

Tiedonhankinnan perusteet

9. Sinua kiinnostavat Australian alkuperäisasukkaat. Muodosta hakulause/-et. käyttäen Boolean operaattoreita:

10. Haluat löytää tietoa Kiinan eri dynastioista. Mitä hakulausekkeita voisit käyttää?

Luokitusjärjestelmä ja asiasanat**YKL-Luokitus** <http://ykl.kirjastot.fi/>

11. Etsi Verkko-YKL:stä mistä luokasta löydät kotisivujen laadinta –oppaat? (Vihje: käytä sanahakua)

12. Jos luokka on 50.19, niin mistä aiheesta on kyse?

VESA –asiasanaston käyttö <http://vesa.lib.helsinki.fi/ysa/index.html>

13. Kirjaston kokoelmätietokannasta ei löydy hakusanalla ”e-lehdet” aineistoa, mikä on käytettävä asiasana?

14. Mikä on ”bändiä” vastaava asiasana?

Aleksi

15. Etsi Aleksista arvosteluja Eragon –kirjasta. Montako löytyi?

15.1. Missä lehdissä arvosteluja on?

15.2 Kirjoita ylös mielestäsi paras (lehti, arvostelu, lehden numero).

15.3 Missä lehdissä on arvostelut elokuvasta?

16. Etsi artikkeleita Nightwishista. Montako löysit? Kirjaa ylös (artikkelin nimi & lehti)

Arto

17. Mitä artikkeleita Nightwishista löydät Artosta. Montako artikkelia?

17.1 Montako musiikkiarvostelua löydät (vihje laajennettu haku kahdella sanalla)?

17.2 Minkä niminen ja missä lehdessä on ilmestynyt Oceanborn–levyn arvostelu?

Alexi ja Arto –laajempi tehtävä

18. Etsi artikkeleita luonnononnettomuuksista, mutta ei tsunameita eli hyökyaaltoja koskevia.

18.1 Kirjoita hakulauseke (vihje: 2 hakusanaa, 1 Boolean operaattori)

18.2 Montako löytyi Aleksista? Entä Artosta?

18.3 Mitkä ovat Aleksista löytyvän artikkelin ”Ilmastonmuutos nostaa pakolaistulvan” YKLuokat?

18.4 Löytyykö Aleksista artikkelien verkkoversioita 25 ensimmäisen viitteen joukosta, mitkä/mikä?

18.5 Mitä asiasanoja liittyy Artosta löytyvään artikkeliin ”Alto Mayo riskien maailmassa”?

Internet-tiedonhaku

19. Millä festivaaleilla Swallow the sun soittaa ensi kesänä? (hae esim. makupalojen kautta)

20. Minä vuonna Christina Aguilera on syntynyt?

20.1 Mikä oli Christina Aguilera kolmannen levyn nimi?

20.2 Mistä löysit tiedon (osoite & mitä kautta tieto löytyi)?

21. Etsi Makupalojen kautta suomalainen sarjakuvaportaali, jonka nimen/nimessä tiedät olevan "Kvaak". Vastauksiin portaalin nimi ja osoite.

22. Mikä on Soundi-lehden kuukauden levy?

Linkkilista

Altavista www.altavista.com

- Sanahakupalvelu

All Music Guide <http://www.allmusic.com/>

- Musiikkietokanta, josta löytyy tietoa ulkomaisista artisteista sekä eri tyyllilajeista. Englanninkielinen.

Fennica <http://fennica.linneanet.fi/>

- Suomen kansallisbibliografian verkkoversio

Google books <http://books.google.com/>

- Hakukoneen kautta on ilmaiseksi ladattavissa kirjallisuuden klassikoita e-kirjoina

Google Scholar <http://scholar.google.fi/>

- Google Scholar tarjoaa helpon tavan tehdä kattavia hakuja tieteellisestä kirjallisuudesta.
- Löytyy myös ilmaiseksi luettavia e-kirjoja

Kopiraitti – Reitti tekijänoikeuteen <http://www.kopiraitti.fi/>

- Kopiosto ry:n ja opetusministeriön tuottama tekijänoikeusopas verkossa

Linjakas <http://www.linjakas.fi/lang/fi/>

- Koskilinjat oy:n Oulun alueen reittipalvelu

Opintoluotsi <http://www.opintoluotsi.fi/>

- Tietoa koulutuksesta, ammatinvalinnasta ja tutkinnoista

Oulun kaupunginkirjasto – maakuntakirjasto www.ouka.fi/kirjasto

– aineistotietokanta Intro <http://oukasrv6.ouka.fi:8001/?formid=find2&sesid=1145877255&ulang=fin>

Oulun seudun karttapalvelu <http://kartta.ouka.fi/>

Pohjanportti

http://www.nelliportaali.fi/V/2KPDYI9Y25AQ384XBE171XA4CN13J3F4FVD5C7SJV2UJMVUFL-16368?func=file&file_name=home

- Pohjanportti on pohjoisten kirjastojen yhteinen ja yhteistyössä rakennettu tiedonhakuportaali.

SUOMI.fi – suomi <http://www.suomi.fi/suomi/>

- Suomi.fi on julkishallinnon portaali, johon on koottu yli sadan organisaation verkkopalveluja.

The Internet movie database <http://www.imdb.com/>

- Kaikkea mahdollista elokuvista

Tietoturvakoulu <http://www.tietoturvakoulu.fi/>

- Tietoturvakoulu.fi -sivusto sisältää perustietoa tietoturvasta

Tiedonhankinnan portaali http://www.tipo.edu.hel.fi/i_lisa.html

- Sisältää tiedonhankintaan liittyviä linkkejä yms. verkko-opetusmateriaalia

Tiedon lähde. <http://city.porvoo.fi/tiedonlahde/>

Tiedon lähde -verkko-oppimiskokonaisuus, joka palvelee erityisesti yläasteen oppilaita ja opettajia tiedonhaun prosessin opiskelussa. Sivusto sisältää kattavan tietopaketin sekä erilaisia oppimisaihioita.

Wikipedia suomeksi <http://fi.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Etusivu>

- Vapaasti käyttäjien muokattavissa oleva tietosanakirja (Huom! Voi sisältää virheellistäkin tietoa)